

Indie – rozvojová země s obrovským hospodářským potenciálem

(Josef Zemánek 2. 1. 2006) Pokud v současnosti označujeme za kandidáta na pozici světové hospodářské supervelmoci 21. století Čínu, dopouštíme se jedné "drobné nepřesnosti" – zapomínáme na Indii. Tu přitom opomíjíme zcela neprávem. Hospodářský potenciál Indie je totiž v mnoha ohledech daleko větší, než je tomu v případě Číny. Důkazem tohoto tvrzení jsou následující fakta a skutečnosti: Indie je dnes na rozdíl od komunistické Číny nejlidnatější **demokratickou** zemí na světě (1,1 mld. obyvatel) – s britskými demokratickými tradicemi zakotvenými v indické ústavě; do roku 2040 indická populace čínskou populaci přeroste; v Indii žije několik desítek milionů mladých, vzdělaných a anglicky mluvících lidí, tvořících novou silnou indickou střední třídu, což je prakticky stejný počet mladých, vzdělaných a anglicky mluvících lidí, jaký se nachází v celé Evropské unii; v Indii pracují nejlepší světoví programátoři; Indie je nejoblíbenějším místem zahraničních společností pro tzv. **outsourcing**; a růst indické ekonomiky je v poslední době téměř totožný s hospodářským růstem v Číně (7 – 9%). Indie má přitom oproti Číně jednu další obrovskou výhodu. Rozvoj její ekonomiky není tažen průmyslem, jako je tomu v případě Číny, ale službami. Ty se přitom podílejí na tvorbě indického HDP již více než padesáti procenty. Indie je tedy na vstup do 21. století mnohem připravenější, než je tomu v případě jejího postupně se měnícího komunistického souseda. Pokud zajdeme až na samou hranu ekonomické představitosti, mohli bychom dokonce Indii prohlásit za celosvětově nejpřipravenější hospodářství, schopné čelit tvrdé globální konkurenci 21. století (330 milionů lidí mladších čtrnácti let = absence problémů s penzijním systémem, druhý úřední jazyk angličtina, nízké mzdy, téměř neomezené množství mladých flexibilních a vzdělaných lidí).

Promarněné 20. století

Novodobá hospodářská historie Indie se začala psát krátce po druhé světové válce. Země, která byla několik desetiletí kolonií pod britskou správou, se vydala v roce 1947 na cestu vlastní samostatnosti. Po politické stránce se vstup samostatné Indie na mezinárodní scénu povedl téměř dokonale. Země si na rozdíl od mnoha zemí v regionu uchovala vyspělou parlamentní demokracii získanou od Britů, díky čemuž se obloukem vyhnula "komunistickému chaosu", který zachvátil téměř celé její okolí (Čína, Severní Korea, Vietnam, Barma). Protože země zároveň důsledně dbala na to, aby byla politika striktně oddělena od náboženství a armády, nestala se z Indie ani polovojenská diktatura (Severní Korea, Barma), ani fundamentalisticky náboženský stát (Irán). Po celou druhou polovinu 20. století byla tedy Indie stále nejlidnatější světovou demokracií. Po hospodářské stránce se však Indii příliš nedařilo. V řádných parlamentních volbách zvolení vládcové (např. Indira Gándhiová) se zhlédli v socialismu a státním intervencionalismu, čímž jakýkoli náznak indického hospodářského růstu odsoudili k zániku již v samém počátku. Svou negativní roli sehrál i indický kastovní systém. Protože hospodářský růst Indie nestačil držet krok s mohutným růstem indické populace, nezbavila se tato asijská mocnost ani 40 let po získání své nezávislosti nálepky chudé rozvojové země, plné bídy, hladu a ngramotných obyvatel. Země se tak paradoxně nacházela po dlouhou dobu na stejné hospodářské úrovni jako její komunistický čínský soused. A to i přesto, že komunistický vůdce Mao Ce-Tung pomocí politiky "Velkých skoků" mrzačil čínské hospodářství a nechával hlady pomřít 20 až 30 milionů čínských obyvatel.

Cesta reforem

Skutečná hospodářská revoluce se v Indii udála v červenci **1991**. Indie se tehdy nacházela na prahu finančního kolapsu a indickým obyvatelům nezbývalo prakticky nic jiného, než do svého čela poprvé od získání své nezávislosti postavit osobnost, která by provedla tolik potřebné reformy. Touto osobností se stal **Manmohan Singh**, jenž se do reforem pustil z pozice ministra financí ve vládě Narasinha Ráa. V mezinárodních kruzích bývá Manmohan Singh často přirovnáván k polskému reformátorovi Leszekovi

Balcerowiczovi, k českému Václavovi Klausovi, čínskému Ču Žung-tiovi nebo k slovenskému Ivanovi Miklošovi. Manmohan Singh během několika měsíců "otevřel" Indii okolnímu světu, zrušil celou řadu regulačních opatření, snížil množství dovozních cel a pustil se i do redukce neúnosně rozrostlé státní byrokracie. V průběhu několika mála let se mu díky těmto nezbytným krokům podařilo postavit Indii poprvé ve své novodobé historii na nohy. Hospodářský růst země se pomalu začal blížit hospodářskému růstu v Číně a do země se díky levné a anglicky mluvící pracovní síle postupně přesouvalo čím dál více významných zahraničních společností. Jak už tomu tak bývá, působil příliv zahraničního kapitálu a zlepšující se podnikatelské prostředí na indickou ekonomiku jako živá voda. Během několika let se v zemi zrodilo množství čistě indických společností mezinárodního charakteru (konglomerát Tata, ocelářské království Mittal Steel) a ještě více malých soukromých firem a firmiček přinášejících nová pracovní místa převážně mladým Indům. Podnikatelská aktivita se samozřejmě promítla i do požadavků na vzdělání. V zemi bylo založeno mnoho nových vysokých škol a tisíce studentů se vydalo studovat na prestižní zahraniční univerzity (především do anglicky mluvící mateřské Velké Británie a do USA).

Informační velmoc

Mezi další zlomové okamžiky indických hospodářských dějin patří rok 1999. Světová veřejnost se obávala kolapsu počítačových systémů kvůli přechodu na rok 2000 (problém Y2K). Počítačovní specialisti v USA a Evropě byli proto vytíženi takovým způsobem, že prakticky odmítali nové zakázky. Pokud přece jen nějakou tu zakázku přijali, nechali si jí samozřejmě zaplatit s mimořádně tučnou přírůzkou. Mnoho amerických, britských a australských firem se proto obrátilo na počítačové programátory v Indii. Tímto krokem byla fakticky odstartována nová etapa indických, a prakticky i světových hospodářských dějin. "Západní" byznysmeni zjistili, že Indové jsou výbornými, vzdělanými, anglicky mluvícími a velice flexibilními experty. Potěšující okolností přitom bylo i to, že stojí zhruba desetinu toho, co obvykle inkasují západní počítačovní odborníci, a na rozdíl od čínských počítačových expertů neoslovují své zákazníky soudruhu.

Invazi významných světových společností do nitra Indie nemohl od roku 1999 již nikdo zabránit. Své pobočky otevřela v Indii do dnešní doby celá řada softwarových kolosů (Microsoft), bank (Goldman Sachs, Citigroup), výrobců počítačové a komunikační techniky (HP, IBM, Dell, Intel, Texas Instruments, Cisco Systems) atd. Všichni přitom v Indii praktikují tzv. outsourcing – tedy činnost, při které přenášejí do země pracovní místa ze svých mateřských zemí. V Indii v současnosti pracují američtí a britští telefonní operátoři (call-centra), bankovní poradci, personalisté významných světových společností, pracovníci vyřizující záruční servis po telefonu a po internetu, programátoři, osoby zpracovávající softwarové databáze, finanční analytici... Průměrný plat každého ze zmíněných zaměstnanců činí plus mínus 300 dolarů měsíčně.

Zaměstnavatelé proto outsourcingem ušetří obrovské množství peněz. V USA či v západní Evropě by totiž za podobné pracovní místo museli zaplatit nejméně 4000–5000 dolarů a ještě k tomu by jim stálo "naučtoval" poměrně vysoké daně a sociální pojištění. Příchod zahraničních společností do Indie vypadá v poslední době zhruba takto: Kolem vybrané vysoké školy vznikne technologická zóna s výzkumnými centry, do které následně začnou své pobočky stěhovat vybrané softwarové a telekomunikační korporace (příkladem hovořícím za všechny je pětimilionové indické město Bangalore). Zaměstnanci těchto center jsou absolventi vysokých škol umístěných v "zóně" nebo Indové se středoškolským vzděláním "prosetí" přes síto vstupních pohovorů a rekvalifikačních kurzů.

V průběhu několika let se do byznysu spojeného s informačními technologiemi zapojují nejpodnikavější a nejschopnější studenti, kteří začínají v blízkém okolí technologických zón zakládat vlastní softwarové nebo telekomunikační firmy. Prostory potřebné pro podnikání jsou těmto studentům pronajímány zpravidla formou výhodných

podnikatelských "inkubátorů". Cenově dostupné je samozřejmě i internetové připojení, které je základem veškerého informačního byznysu. Indové v zónách dostávají mnohem vyšší plat, než jejich kolegové zapojení do staré ekonomiky. Své peníze ale nakonec v zemi stejně utratí, čímž následně podpoří mnoho dalších hospodářských odvětví v celém okolí technologické zóny (ubytování, stravování, oděvy, doprava, zábava). Prospěch z průmyslových zón mají tedy všichni – vzdělaní Indové v "zónách", běžní obyvatelé v ostatních částech země a zahraniční společnosti provádějící outsourcing. Levnějších služeb se nakonec dočkají i zákazníci „outsourcujících“ společností (například levnější telefonní hovory v USA, levněji zpracované daňové přiznání, levnější software atd.).

Aktuální hospodářská situace

Pokud se podíváme na současnou hospodářskou situaci v zemi, zjistíme, že Indie začíná pomalu sklízet plody výše popsaných reforem a událostí. V roce 2003 rostla indická ekonomika tempem **8,5%**, o rok později se indické hospodářství zvedlo o 6,9%, v roce 2005 vzrostl HDP druhé nejlidnatější světové země podle předběžných odhadů o 7,5% a pro rok 2006 je očekáván hospodářský růst ve výši 7-9%. Tahounem indické ekonomiky jsou v poslední době již zmíněné telekomunikace, jejichž výkonnost se mezi léty 1998 až 2004 zvyšovala každoročně o mohutných **20-30%**. Zatímco v roce 1993 tvořily telekomunikace přibližně 1,2% indického hrubého domácího produktu, v průběhu roku 2003 se jejich podíl vyhoupl na 4,8%. Stranou samozřejmě nezůstaly ani ostatní hospodářské obory. Mohutně se v Indii rozvíjí automobilový průmysl (růst cca +15% ročně), stavebnictví (program bytové výstavby, jehož součástí je potírání chudoby), bankovní sféra, ubytování a stravování, služby spojené s cestovním ruchem a stranou nezůstává ani zemědělství. To je sice zatím roztržštěné do téměř nekonečného množství malých neefektivních rodinných farem (přibližně 100 milionů (!) malých statků nacházejících se na venkově se "zaostalou" infrastrukturou), Indii se přesto podařilo díky tomuto oboru stát se v roce 2001 čistým exportérem potravinářské pšenice i rýže.

Pokud uvážíme, že by se při vyšších investicích dokázaly výnosy indického zemědělství zvýšit minimálně o několik desítek procent, nehrozí této asijské mocnosti v žádném případě nic z toho, co předpovídají mnozí světoví sociální "katastrofisté" (předpovědi o chudé rozvojové zemi na pokraji hladu). Z Indie se může naopak během deseti let stát země, která svými levnými potravinami doslova "zaplaví" zbytek světa (podobně, jako tomu činí USA a Evropská unie). V první polovině roku 2005 byla po vzoru vyspělého světa v celé zemi zavedena daň z přidané hodnoty (DPH) ve výši 12,5%. Indická vláda si od tohoto kroku slibuje především stabilizaci státních financí, jejichž schodek se pohybuje dlouhodobě na hranici 10% HDP. Současný indický daňový systém je totiž i přes množství "reforem" stále velmi neefektivní, díky čemuž se do státní pokladny dostává něco kolem 16% HDP. Výdaje na vzdělání, infrastrukturu a především pak na úroky z minulých dluhů jsou v porovnání s příjmy naopak příliš "vysoké".

Pokud budou indiští politici v nejbližších letech vybrané peníze z DPH rozumně investovat do stabilizace státních financí, do infrastruktury, do zdravotnictví a do vzdělání, mohlo by to rozvoji celé země jen a jen prospět. Stále by však měli mít na pozoru pravidlo, že s daněmi a byrokracií se to nesmí přehánět. Významným milníkem indické novodobé historie se stal rok 2003. Tamní ministr financí prohlásil, že se Indie od tohoto okamžiku mění z příjemce rozvojové pomoci na dárce, čímž se de facto zřiká rozvojové pomoci z vyspělého západního světa (mimo zemi G7). Výjimkou mohou být pouze mimořádné živelné katastrofy. K dispozici tedy máme další důkaz obrovské proměny celého indického hospodářství. Na počátku tohoto textu jsme Indii pasovali do pozice budoucí světové supervelmoci. Podívejme se tedy, jak je na tom popisovaná hospodářská supervelmoc v porovnání s ostatním světem: V roce 2004 se pohybovala velikost hrubého domácího produktu Indie (měřeno paritou kupní síly) kolem hodnoty 3,32 bilionů dolarů. Tento asijský obr tedy obsadil čtvrtou příčku globálního hospodářského žebříčku (po USA, Číně a Japonsku). Pokud si Indie udrží po několik následujících desetiletí průměrné tempo hospodářského růstu ve výši 7 – 10%, předběhne v roce 2007 Japonsko, kolem roku

2025 se dostane ekonomickou velikostí na úroveň USA (na prvním místě bude v té době Čína) a v roce 2040 se jí podaří dohnat svého čínského souseda. Jestliže se nedočkáme v nejbližší době nějakých dramatických zvrátů na světové scéně, budou závody čtyř největších světových ekonomik probíhat zhruba takto:

Rok 1980: 1. USA, 2. Japonsko, 3. Německo, 4. Čína (největší světová hospodářství)

Rok 2000: 1. USA, 2. Čína, 3. Japonsko, 4. Indie

Rok 2020: 1. Čína, 2. USA, 3. Indie, 4. Japonsko

Rok 2040: 1. Indie, 2. Čína, 3. USA, 4. Japonsko

Kdy ztratí Indie nálepku rozvojové země?

Na dobu, kdy Indie ztratí nálepku rozvojové země, si ještě počkáme hezkou řádku let. Čísla o velikosti hospodářství totiž nevypovídají nic o tom, jak je dotyčná země skutečně "bohatá", ale o tom, jaký politický a ekonomický vliv má daná země ve světě. Bohatými a vyspělými zeměmi jsou například Švýcarsko, Irsko, Island, Japonsko, USA, Singapur. A to z jednoho prostého důvodu – generují vysoký hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele, od čehož se následně odvíjejí další ekonomické charakteristiky (zanedbatelný počet lidí pod hranicí chudoby, vysoké platy, kvalitní zdravotnictví, vzdělání, nízká míra korupce...).

Protože se dnes hrubý domácí produkt Indie (přepočten paritou kupní síly) pohybuje kolem částky **3 000 dolarů na osobu**, řadí se Indie mezi poměrně chudé rozvojové země. Z 230-ti světových zemí zaujímá pozici s číslem 152, a nachází se tak na hospodářské úrovni Kuby, Vietnamu a Sýrie. Číně patří pozice s číslem 122 (5 000 dolarů/osoba), Česku 59 (16 000 dolarů/osoba), Německu 20 (27 500 dolarů/osoba) a Japonsku 18 (28 000 dolarů/osoba). Spojené státy jsou druhou nejbohatší světovou zemí s HDP (38 000 dolarů/osoba) a na prvním místě na světě je Lucembursko s hrubým domácím produktem na jednu osobu ve výši 55 000 dolarů. Indie má tedy v tomto ohledu ještě co dohánět. Aby se z ní stala skutečně vyspělá a bohatá země alespoň na úrovni Evropské unie, bude muset svůj hospodářský výkon nejméně **zdesetinásobit!** K tomu jí však nebude v žádném případě stačit zmíněných 20 nebo 30 let, ale bude k tomu potřebovat nejméně celé 21. století. Indické hospodářství přitom bude muset dlouhodobě růst zhruba trojnásobným tempem (8 – 10%), než tomu bude v případě "Západu" (2 – 4%).

Tak hluboká je totiž propast mezi ní a vyspělým světem. Aby se jí podařilo tohoto obrovského růstového potenciálu využít, bude muset investovat obrovské částky do zkvalitnění infrastruktury, do vzdělání, bude muset zredukovat státní byrokracii, zjednodušit množství zákonů, urovnat "válečné napětí" s Pákistánem, zlepšit podmínky malých zemědělců... Pokud se jí toto všechno podaří učinit, stane se z ní skutečná světová hospodářská, politická, technologická, vojenská, kosmická i kulturní (filmová) velmoc, která bude spolu s Čínou a Spojenými státy výraznou měrou ovlivňovat chod dění ve světě. V Indii, v Číně a v USA bude v roce 2050 "bydlet" téměř jedna polovina obyvatel naší planety. Dohromady přitom tato trojice obrů vygeneruje dvě třetiny celoplanetárního hrubého domácího produktu. Každá země přitom bude "specialistou" ve svém oboru. Spojené státy v roce 2050 obsadí pozici silného světového kapitálového centra (podobně, jako je tomu dnes), Čína se stane centrem světového průmyslu a Indie si osvojí roli experta na telekomunikace a vyspělé softwarové technologie. Ostatním světovým regionům (Evropské unii, Japonsku) připadnou pozice poměrně prosperujících, avšak "doplňkových" a populačně stárnoucích, hospodářských oblastí, přebírajících z velké míry standardy (hospodářské i kulturní) a technologie vytvořené zmíněnou světovou "trojkou".